

ΕΝΤΗΕΤΟ.11

14.3.1934: ΒΡΕΤΤΑΝΟΣ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΑΣ ΕΡΧΕΤΑΙ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΓΙΑ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΔΥΣΚΟΛΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΩΝ ΚΥΠΡΙΩΝ. ΟΙ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΤΟΚΝΤΕΙΛ, ΠΑΤΕΡΑ ΤΟΥ ΑΝΑΔΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Στα μέσα της δεκαετίας του **1930** η Κύπρος βρισκόταν πραγματικά σε άθλια οικονομική κατάσταση λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης αλλά και της φτώχειας που επικρατούσε στο νησί. Οι δουλειές ήταν πολύ περιορισμένες ενώ τα μεροκάματα ή θεωρούνταν μεροκάματα πείνας. Οι τυχεροί ήσαν οι δημόσιοι υπάλληλοι ή αστυνομικοί και αυτό γιατί εργασία τους τους εξασφάλιζε ένα σίγουρο μισθό-όσος και αν ήταν.

Οι Άγγλοι επικρίνονταν ότι δεν είχαν δώσει σημασία στην ανάγκη οικονομικής ανακούφισης του νησιού και ο νέος κυβερνήτης Σερ Ρίτμοντ Πάλμερ, κάτω από την πίεση αυτή, αναγκάστηκε να μεριμνήσει για την άφιξη ειδικού εμπειρογνώμονα για μελέτη της κατάστασης και υποβολή εισηγήσεων.

Η απόφαση του Πάλμερ δημοσιεύθηκε στις **14** Μαρτίου **1934**. Σύμφωνα με την απόφαση του ο Οικονομολόγος ή Οικονομικός Επίτροπος όπως ονομάστηκε, που θα μελετούσε τη οικονομική κατάσταση της Κύπρου, ήταν ο Σερ Ραλφ Οουγκτων. Μαζί του θ'αρχόταν και ο γεωργικός σύμβουλος του υπουργού Αποικιών Στόκντεϊλ. Σκοπός της αποστολής θα ήταν σύμφωνα με ανακοίνωση του Κυβερνήτη:

"Όπως εξετάση και υποβάλη έκθεσιν επί της οικονομικής καταστάσεως και της οικονομικής πολιτικής της Κυβερνήσεως της Κύπρου, εν σχέσει προς τους οικονομικούς πόρους και προσδοκίας της Αποικίας και ιδιαιτέρως όπως συμβουλεύση όσον αφορά τη ανάπτυξιν των πόρων τούτων και οιανδήποτε μεταβολήν ήτις ενδέχεται να είναι αναγκαία ή επιθυμητή εν τη υφισταμένη βάσει των προσόδων και εν τη επί υπηρεσιών δαπάνη".

Ο Στόκντεϊλ δεν ήταν άγνωστος στους κυπρίους.

Το 1931 είχε έλθει ξανά στη Κύπρο και μελέτησε την κατάσταση που επικρατούσε στη γεωργία και είχε υποβάλει σχετική έκθεση.

Στην έκθεση του εισηγείτο κάτι που είναι εύκολο να του δώσει τον τίτλο, ελλείψει άλλης μαρτυρίας, του πατέρα ή προδρόμου του αναδασμού στην Κύπρο.

Ο Στόκντεϊλ εισηγείτο σύμπτυξη των μικρών τεμαχίων γης σε πιο μεγάλα.

Ανέφερε:

"Η κυπριακή Γεωργία περιλαμβάνει την παραγωγή μικρών σχετικώς ποσοτήτων μεγάλης ποικιλίας φυτειών, λόγω του ότι τα κτήματα είναι μικρά και εξακολουθούν να διαιρώνται έτι περισσότερο επί τη βάσει του ισχύοντος εν Κύπρω κληρονομικού δικαίου. Εις πολλές περιπτώσεις η διαίρεσις των γαιών έχει προβή μέχρι τοιούτου ώστε η κτηματοσύνη να καταστή απρόσφορος από οικονομικής απόψεως, διό και επιβάλλεται όπως ληφθούν μέτρα προς καταρτισμόν μεγαλυτέρων κτημάτων διά συμπίξεως πολλών μικρών. Η τοιαύτη ρύθμισις της κτημοσύνης έχει σημειώση αρκετάς προόδους εις τας Ινδίας είναι δε δυνατόν όπως συν τη αναπτύξει του συνεργατικού πνεύματος εν Κύπρω επιτευχθή και εν αυτώ η σύμπτυξις περισσοτέρων κτημάτων εις έν χάριν καλλιεργητικών σκοπών.

Μέχρις ότου όμως επιτευχθή τοιαύτη σύμπτυξις πάσα προσπάθεια προς εισαγωγήν οικονομιών εις την καλλιέργειαν διά καλυτέρων εργαλείων ή και διά μηχανημάτων θα είναι ανέφικτος εκτός περιορισμένων τινών περιοχών.

Η έλλειψις ύδατος εν Κύπρω ελαττώνει την παραγωγήν εις πολλάς περιοχάς. Οθεν δέον να συνεχισθούν μετ' εντάσεως αι έρευναι προς ανάπτυξιν των αρτεσιανών προμηθειών. Οι γαιοκτήμονες έχουν καταβάλη και εξακολουθούν καταβάλλοντες μεγάλας προσπαθείας προς χρησιμοποίησιν των υπογείων προμηθειών του ύδατος, διά μέσου ανεμομύλων, αντλιών και άλλων ειδών, δέον όμως αι τοιαύται προσπάθειαι να τύχουν ανεπιφυλάκτου βοηθείας προς

τον σκοπόν περαιτέρω αυξήσεως των προμηθειών ύδατος".

Την οικτρήν οικονομικήν κατάσταση των κυπρίων διεκτραγωδούσε σε άρθρο του στους "Τάϊμς" του Λονδίνου ο απεσταλμένος της εφημερίδας Κρίστοφερ Λάμπι στις **20** Απριλίου **1934**:

Εγγραφε ο Λάμπι:

" Η κρίση τόνισε τη μεγάλη φτώχεια του Κυπρίου χωρικού που βρίσκεται στη διάθεση του δανειστού. Μια οικονομική επιθεώρηση του αγροτικού πληθυσμού που έγινε πριν από έξη χρόνια κατέδειξε ότι το **82%** ήταν χρεωμένο με μέσον χρέος από **36** λίρες. Εκτοτε ο αριθός των οφειλετών και η έκταση της γενικής χρέωσης αυξήθηκε αναμφίβολα. Είναι αλήθεια σχεδόν εάν πει κάποιος ότι ο χωρικός δεν εργάζεται για τον εαυτό του, αλλά για τους δανειστές τους οι οποίοι παραλαμβάνουν τη σοδειά του με τιμές που ορίζονται από αυτούς.

Υπό τέτοιες συνθήκες δεν μπορεί να εξοικονομήσει η δε μόνη καταφυγή του σε καιρό ενός αφόρου χρόνου θα είναι να βυθισθεί στα χρέη βαθύτερα εάν εννοείται μπορέσει να βρει κάποιον για να τον δανείσει. Καμμιά δυνατή ελπίδα για προαγωγή του βιωτικού επιπέδου του δεν έχει.

Κατά τα τελευταία **50** χρόνια χρέος από **2,000,000** αγγλικές λίρες έχει συσσωρευθεί σε βάρος της γεωργικής γης. Από εδώ ορμώμενος θα ρωτούσε κανένας γιατί μια νουνεχής και προσεκτική διοίκηση δεν έκαμε τίποτε για να εμποδίσει την κατάσταση αυτή. Και ακόμη γιατί δεν λήφθηκαν μέτρα προς εξοικονόμηση και ανάπτυξη των προμηθειών νερού στην Κύπρο για να χρησιμεύσουν σε καιρό ανομβρίας.

Η απάντηση στις ερωτήσεις αυτές είναι ότι έχουν γίνει αρκετά από την Κυβέρνηση και μάλιστα κατά τα τελευταία χρόνια προς προαγωγή της τύχης των χωρικών. Το γεωργικό επίπεδο στην Κύπρο έχει προαχθεί αν και όχι τόσο πολύ, ώστε να επιτρέψει στον χωριό να αποσείσει το χρέος του.

Εκείνο όμως το οποίο έχουμε να παραδεχθούμε δεν είναι ότι εκυβερνήσαμε κακώς κατά τα **56** χρόνια

την Κύπρο, αλλά ότι δεν την κυβερνήσαμε επαρκώς καλά. Στην αρχή η Κύπρος αποτελούσε τμήμα της τουρκικής Αυτοκρατορίας, το οποίο κατεχόταν από τη Μεγάλη Βρετανία για στρατηγικούς σκοπούς με την συναίνεση της Τουρκίας. Η στάση που υπαγορεύθηκε σε μας από το γεγονός αυτό συνεχίστηκε επί μακρό και μετά τη μεταβολή της Κύπρου σε Αποικία του Βρετανικού Στέμματος. Κυβερνήθηκε με το δάκτυλο. Αρκούμεστε στο να αναχαιτίζουμε καταφόρους καταχρήσεις και να παρέχουμε αξιοπρεπή δικαιοσύνη και δημόσια ασφάλεια, υποφερτούς δρόμους και υγιεινή. Ως προς τα άλλα είχε επιτραπεί στη νήσο να βαδίσει το δρόμο της όπως ήθελε. Οι κυβερνηθέντες επέσυραν την προσοχήν σε μερικές από τις ιδιαίτερες ανάγκες της, αλλά αυτού καλούνταν μόνο με μισό αυτί. Οτι η Κύπρος δεν μπορούσε να καταβάλλει από τους δικούς της πόρους δεν γινόταν.

Οι συνθήκες οι οποίες οδήγησαν στις ταραχές του 1931 παρέχουν και την εξήγηση γιατί το οικονομικό πρόβλημα της Κύπρου αναμένει ακόμη τη λύση του. Είναι αδύνατο να πιστευθεί ότι ήταν υπεράνω των δυνάμεων της Βρετανικής Κυβέρνησης να υπωθεί μέσα σε 50 χρόνια ή κατάσταση του γεωργικού πληθυσμού μιας μικρής νήσου όπως η Κύπρος σε τέτοιο βαθμό ασφαλούς ευημερίας ώστε σε περίπτωση ανομβρίας οι κάτοικοι να μη περιέρχονται στην ανάγκη να τρέφονται με χόρτο. Η Βρετανική Κυβέρνηση δεν έδωσε προσοχή στο πράγμα αυτό. Γι' αυτόν το λόγο δεν υπάρχει μέχρι σήμερα στη νήσο μια δημόσια τηλεφωνική υπηρεσία ενώ για την κύρια ταχυδρομική υπηρεσία της εξαρτάται από μια γραμμή η οποία και επιχορηγείται κατά συντυχίαν από την Κυπριακή Κυβέρνηση.